

Kdysi před dávnými lety, když jsem chodil do Obecné školy chlapecké v tehdejším Německém Brodě jsme se učili v hodinách zeměpisu, že Evropa je asijský poloostrov. Dlouho to znělo z hlediska geopolitického i jiných „civilizačních“ přístupů dosti úsměvně. Dnes však mnohým úsměv na tváři jaksí tuhne. Myslím, že při pohledu na Asii k tomu není důvod. Proto tato má úvaha. K jinému závěru bych ale došel, pokud se díváme jen sami na sebe a na naše dosavadní jistiny, ke kterým se jaksí staromilsky upínáme.

Takže nejprve k Asii samé. Příliš jsme si zvykli se na ni dívat, ani ne tak s nadhledem, jako spíše z výše. Ocenili jsme jen Japonce a přehlédli jejich minulost i ambice. Občas vzpomeneme Koreu jako historický symbol žhavosti studené války a jsme rádi, že Vietnam ač s potížemi, se stává součástí dávné historie. Neopakujme však známá fakta i když názory mohou být rozličné. Jsme v dnešní dynamické a rychle se měnící době. Nejde jen o celkový progres a hospodářský růst dokumentovaný nám laikům úchvatnou architekturou.

Mění se sama asijská společnost. Pro někoho snad stále ještě pomalu, ale předně po svém. Navíc se vymyká naším daným stereotypům. Třeba Čína je pro nás již těžko zařaditelná a to z jakéhokoliv pohledu. I ta rudá vlajka je symbolem a znamením obsahu jen pro lidi, kteří nemají k dispozici fakta o reálném životě a nebo nemohou vyskočit ze své omezenosti a rozšířit si nutný rozsah vnímání. Ale i Indie se vydala na cestu ne ghándíovským solením své budoucnosti. Svoboda či raději nezávislost se pojí s váhou země a pozor – i mocí. Viděl jsem v té zemi tolik bídy a špíny, že jsem byl přesvědčen, že „do smrti nebudu mít klid“. Ani to není pravda.

Vraťme se trochu ke geopolitice. Korea a Vietnam je historie, boje na Ussuri mezi Čínou a Sovětským svazem již nikdo nevzpomene. Proběhlé války (celkem tři) mezi dnes již jadernými mocnostmi Indií a Pákistánem jsou v současné době mimo realitu. Obě země se staly na sobě vzájemně závislými spojenci. Stálo by samozřejmě dobře vědět, jak se to mohlo stát. Bohužel nebylo to výsledkem skutečného snažení americké diplomacie v podstatě od jejich oddělení, ale světe div se, kredit musíme dát dnešnímu, jak rádi označujeme, již jedinému „darebáckému“ státu – Iránu.

Řada dohod hospodářských, finančních, investičních o vzájemné spolupráci, včetně výstavby plynovodu protínající tyto země, byly uzavřeny s Iránem pod patronací Šanghajské organizace spolupráce.

Ta se však neomezuje jenom na ekonomickou stránku. Do svých aktivit zahrnuje i otázky bezpečnostní. Je to boj proti tzv. „třem zlům“ extremismu, separatismu a terorismu. Naše média o Šanghajské organizaci spolupráce v podstatě neinformují. Při navykklém zjednodušeném myšlení se snaží posunout celou věc do roviny možné konfrontace či soupeření. Prostě hledání nepřitele na trochu širším fóru než je naše lustrování. Je to nebezpečný přístup, navíc daleko od znalosti věci a reality perspektivního vývoje. Vraťme se tedy k samotné organizaci.

Podmínky vzniku jsou zcela přirozené a plně odrážely geopolitický vývoj poslední doby. Bipolární svět zanikl a námi vnímaná unipolarita, dle které se USA měly stát jedinou supervelmocí s globální kapacitou, se jaksí nerealizovala. Byla to jen prázdná teorie k naší osobní správné identifikaci a našemu přimknutí se k mocnějšímu. Svět byl a zůstal i ve svých potřebách, problémech ale i své schopnosti, k jejich řešení multipolární. Je příliš rozmanitý. Nedává prostor při správě světa pro jednoho. Je pro všechny. Jednotící nutnost není totiž v naší moci a vojenské síle, ale ve vědomí odpovědností a řešení svých problémů – ve své slabosti.

Proto se snažíme mít fungující univerzální organizaci jakou je OSN i jednotná pravidla svého chování jako je systém mezinárodně právní. Není však vše ideální a proto pro podporu a řešení svých problémů jsou vytvářeny regionální organizace.

Šanghajská organizace spolupráce byla založena v roce 2001, ale první přípravy vedoucí k ustavení tohoto seskupení byly předloženy již v roce 1996 na konferenci v Šanghaji. Členy se staly Čína, Rusko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Tádžikistán a Uzbekistán. Statut přidruženého člena má Mongolsko, Indie, Pákistán a Irán. Poslední dva, zvláště pak Irán, uvažují o plném členství.

V Šanghaji bylo ustaveno organizační středisko, prozatím jen sekretariát, víceméně s technickou funkcí. Organizace však zvažuje vytvoření pevnější struktury stálého útvaru, který by byl schopen řídit činnost. Dosud nejsou ustaveny jiné orgány pro řízení zcela nutné. Ty mají být přizpůsobeny rozsahu a obsahu poslání organizace. Vše je ve vývoji, organizace se pravděpodobně bude otvírat jiným členům či pozorovatelům a tím i upevňovat svoji nutnou strukturu.

Základními zásadami organizace je plné respektování ustanovení Charty OSN a dodržování mezinárodního práva. Zásady jistě bohublíbé a dokonce nyní aktuální a to hlavně pro jisté tendence kupodivu západních zemí, a to včetně našeho ministerstva zahraničních věcí, že pokud OSN není schopno řešit některé problémy, je nutno postupovat i mimo jeho organizaci. Příklady uskutečňování tohoto přístupu nemusím, ani nechci uvádět.

Ale i mezinárodní právo samotné je zpochybňováno oživováním nových teorií, že vlastně nositelem suverenity by neměl být stát, jak dáno již od Vestfálské smlouvy po ukončení třicetileté války v roce 1648, ale každý jednotlivec na základě úvahy, že vlastně lidé jsou nositeli svých „lidských práv“ a ta jsou univerzální a jako taková by se měla chránit, samozřejmě bez zřetele na hraniční omezení. Nakolik je tato teorie oprávněna a zda nemá sloužit jen k zastření jistého mocenského zájmu, to ponechám k samostatné úvaze každého. Avšak s tím, že i naše stará dobrá Evropa kdysi kolonizovala svět pod vznešeným heslem šíření civilizace a vyspělé kultury.

Cíle Šanghajské organizace jsou soustředěny do oblasti politické a hospodářské spolupráce, bezpečnosti a hlavně v boji proti terorismu, proti extremismu a fundamentalismu a odmítnutí jakéhokoliv separatismu. V zájmu pravdy je třeba uvést, že se dnes již nejedná pouze o záměr, ale dochází v oblasti bezpečnosti ke společným vojenským cvičením, propojováním

zbraňových systémů.

Ale mnohem vlivnější a politicky významnější je spolupráce ekonomická. Do této kategorie spadá již zmiňovaný plynovod z Iránu do Indie přes Pákistán, ropovod z Ruska do Indie a plánované jsou další investice s využitím technické i finanční kooperace. Pod dojmem výše uvedených fakt upozorňuji na základní změnu vztahu Indie a Pákistánu. Obě země se staly vzájemně na sobě závislé díky kooperovaným dodávkám ropy z Iránu.

Organizace má však i značný mezinárodně politický význam. Rozšiřuje své kontakty na přední země Latinské Ameriky, kde je pro spolupráci po jistých politických změnách příznivá atmosféra. Přebírá ale i jinou funkci a charakteristiku. A to důležitou roli, kterou kdysi mělo hnutí neangažovaných států, ostatně dnes opět v nové organizační struktuře jak se ustanovila na svém summitu v Havaně, kde se zúčastnilo okolo sto státních delegací a skoro sedmdesát hlav států.

Příznivé vztahy se snaží navázat s touto organizací i země ASEANu jako celek i jednotlivě. Mimo ve své snaze o spolupráci nezůstává ani Japonsko a Jižní Korea. Je to pochopitelné. Jedná se organizaci po OSN s největší univerzalitou, s obrovským geografickým rozsahem i lidským potenciálem. Navíc deklarované cíle mají pozitivní charakter a je možno se s nimi snadno ztotožnit.

Zůstává nám k zodpovězení ještě jedna, ale velmi závažná otázka – vztah k USA. Úvodem jsem popíral teorii (u nás velmi propagovanou a převládající) o unipolárním postavení USA. Nikdy tomu tak nebylo. Motivaci našich politiků jsem se snažil charakterizovat. Není však z hlediska vytváření globálního bezpečnostního prostředí tak podstatná.

Chybou však bylo, že i mnozí představitelé současné americké administrativy se postavili do role vítězů a svému výjimečnému postavení ve světě uvěřili. Tento přístup neobrážel skutečný stav světa a Ameriku čeká nutná změna. Změna na základě vlastního přehodnocení podkladových faktů. Stylizování Šanghajské organizace spolupráce jako programového oponenta USA, a nebo přímo rivala i když svými důsledky se tak může jevit v podmínkách amerického nepochopení nutné spolupráce není oprávněná.

Uvedme pouze jediný příklad – již zmiňovaný Irán. Nic nebránilo tomu, aby USA využily svých tradičních vztahů s Indií a Pákistánem a v jistém stádiu jednání nevstoupily do smlouvy o plynovod – technicky i investičně. Bylo by to možné nebo alespoň pravděpodobné. Plnila by se tak i další funkce. Hledání novou formou řešení problému Iránu jinými než násilnými prostředky. Nakonec máme příklad při postupné normalizaci vztahů se Severní Koreou.

Je třeba si uvědomit, že i v tak složité situaci v jakém se nacházíme vzhledem k problémům, které musí řešit společnost globálně, je nutno hledat prostor pro spolupráci a vytvářet pro ni podmínky. Změnit přístup k Šanghajské organizaci v tomto kontextu je nyní rozhodující.

Není to asi tak snadné, když si uvědomíme současné zneužívání násilností mladíků vyšších z tibetských klášterů i přípravy na olympijské hry v Pekingu. Politická motivace těchto aktivit

právě v dnešní době je k nepochopení, ale jednoznačně kontraproduktivní ve snaze narušit podmínky zcela nutné spolupráce při řešení problémů. A budme upřímní sami k sobě: Právě těch, které stojí zvláště před Amerikou.

Ano dnešní Šanghaj je i Amerika, stejně tak, jak jsem již uvedl, Evropa je Asií. To je o globální odpovědnosti.

Příspěvek M. Polreicha byl odvysílán také Českým rozhlasem 6 .

Zdroj: Res Publica